

24. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля – К, 2006. – 716 с.
25. Стеченко Т. О. Формування професійно-орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Т. О. Стеченко. – К., 2004. – 264 с.
26. Перлова В. В. Методика формування у майбутніх учителів англійської мови професійно-орієнтованих слуховимовних навичок: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Вікторія Володимирівна Перлова. – Х., 2000. – 196 с.
27. Прадівляний М. Г. Формування професійно спрямованої іншомовної компетентності фахівців технічних та економічних спеціальностей засобами сучасних інформаційних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Микола Григорович Прадівляний. – Вінниця, 2006. – 216с.
28. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Колектив авторів: Г. Е. Бакаєва, О. А. Борисенко. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
29. Тимофеева Т. И. Формирование коммуникативной компетенции студентов в коммуникативной деятельности в процессе обучения иностранному языку / Т. И. Тимофеева. – Ульяновск : УЛГТУ, 2011. – 136 с.
30. Чистякова А. Б. Система вправ при навчанні іноземної мови / А. Б. Чистякова // Вісник ХНУ ім. Каразіна. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. – №12. – С. 208 – 214
31. Чмырь И. А. Представление процедурных знаний в диалоговой базе знаний / И. А. Чмырь // Математическиемашины и системы. – 2008. – № 1. – С. 106 – 114.
32. Ярема І. А. Зміст формування англомовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому говорінні студентів металургійних спеціальностей / І. А. Ярема // Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. – 2012. – № 1(17). – С. 197 – 203.
33. Amsler R. Lexical knowledge bases / R. Amsler [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dl.acm.org/citation.cfm?doid=980491.980585>
34. Apel K. What is orthographic knowledge? / K. Apel // Language, speech and hearing services in schools. – 2011 –Vol. 42. – 2011. – P. 592-603.
35. Bachman L. Fundamental Consideration in Language Testing / L. Bachman. – Oxford : Oxford University Press, 1990. – 408 p.
36. Bary W. The integration of phonetic knowledge in speech technology / W. Bary. – Netherlands : Springer, 2005. – 180 p.
37. Carter R. Lexical knowledge, conceptual knowledge and generativity / R.Carter. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.revue-texto.net/Parutions/Semiotiques/SEM_n13_4.pdf
38. Echabe A. E. Social knowledge, identities and social practices / A. E. Echabe, J. L. Castro // Papers on Social Representations. – 1993– Vol. 2. – P. 117 – 123.
39. Gerstl P. A model for the interaction of lexical and non-lexical knowledge in the determination of word meaning/ P. Gerstl [Електронний ресурс]. – Режим доступу: link.springer.com/.../10.1007%2F3-540-55.
40. Kingston J., Randy L. Phonetic knowledge / J. Kingston, L. Randy // Language Linguistic Society of America. – 1994. – № 3. – Vol. 70. – P. 419 – 454.
41. Lei He Metacognition in EFL Pronunciation Language Learning, 2011. – Vol.21. – P. 1 – 27.
42. O'Malley, J. M. Learning Strategies із Second Language Acquisition / J. M. O'Malley, A. U. Chamot. – Cambridge : CambridgeUniversityPress. – 1990. – 412 p.
43. Paradis, Carita Ist the notion of linguistic competence relevant із Cognitive Linguistics? // Annual Review of Cognitive Linguistics. – 2003. – № 1. – P. 207 – 231.
44. Papaleontiou-Louca E. Metacognition and Theory of Mind / E. Papaleontiou-Louca. – Cambridge : Cambridge Scholars Publishing. – 2008. – 93 p.
45. Richards Jack C. The context of language teaching / C. Jack Richards.– Cambridge University Press. – 1985. – 226 p.
46. Williams E. Remarks on lexical knowledge / E. Williams // Lingua 92. – 1994. – P. 7 – 34.

УДК 355.233:316.72

Зеленська О. М.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Харківського університету Повітряних Сил

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті обґрунтовується актуальність реалізації у сучасній системі вищої освіти компетентнісного підходу, зокрема формування у курсантів ВВНЗ полікультурної компетентності.

Ключові слова: полікультурна компетентність, вищий військовий навчальний заклад, майбутні фахівці, міжкультурне спілкування, іноземна мова, курсант.

Зеленская О. Средства формирования поликультурной компетентности курсантов на занятиях по изучению иностранного языка. В статье обосновывается актуальность реализации в современной системе высшего образования компетентностного подхода, в частности, формирования у курсантов ВВУЗов поликультурной компетентности.

Ключевые слова: поликультурная компетентность, высшее военное учебное заведение, будущие специалисты, межкультурное общение, иностранный язык, курсант.

Zelenska O. The means of cadets' polycultural competence formation at foreign language lessons. The article gives the rationale for the topicality of the realization of competence approach, the formation of polycultural competence among cadets in particula.

Key words: *polycultural competence, higher military educational institution, future specialists, intercultural communication, foreign language, cadet.*

Сьогодні освіта виступає як універсальна цінність, що здатна забезпечити рівноправну і відповідальну участь кожного громадянина у процесі глобалізації усіх сфер сучасного суспільства [6]. У сфері освіти відбуваються складні й суперечливі процеси, зумовлені необхідністю підготовки висококваліфікованих фахівців, які мають бути готовими працювати в умовах зростаючого розмаїття. Підвищується роль полікультурно орієнтованої освіти з такими її домінантами, як розвиток громадянина світу, участь особистості у соціальному реформуванні, здатність випускників ВНЗ до здійснення продуктивного спілкування з представниками різних культур. Особливої актуальності зазначене набуває у контексті вищої військової освіти, одним з пріоритетних завдань якої є підготовка майбутніх офіцерів Збройних Сил, на яких сьогодні покладена відповідальність за збереження мирного балансу в умовах загострення міжнаціональних, міжетнічних і міжкультурних конфліктів.

Проблемам полікультурної освіти присвячені праці низки зарубіжних науковців (J. Banks, C. Bennet, W. Fox, G. Gay, T. Howard та ін.) і дослідження вітчизняних вчених (І. Васютенкова, Л. Голік, О. Джурицький, А. Шайгерова). Теоретичні підвалини формування полікультурної компетентності знаходять своє відображення у дослідженнях В. Болгаріної, О. Гуренко, Г. Дмитрієва, І. Лощенової та ін. Питання формування полікультурної компетентності засобами іноземної мови висвітлюють у своїх роботах О. Першукова, В. Сафонова, П. Сисоєв, А. Солодка та ін. Проте проблема формування полікультурної компетентності курсантів ВВНЗ засобами вказаної дисципліни не була предметом спеціального дослідження, що зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті – обґрунтувати важливість оволодіння навичками полікультурної компетентності для сучасних військових фахівців, розкрити суть і структуру вказаного феномену, а також висвітлити умови і засоби формування полікультурної компетентності на заняттях з іноземної мови.

Сучасні світові тенденції глобалізації зумовлюють особливу роль іноземних мов у професійній діяльності фахівців. Окрім виконання функції інструменту одержання інформації і нових знань із сфери досліджень, що проводяться зарубіжними фахівцями, іноземні мови за сучасних умов стали необхідним засобом здійснення навчальної і професійної діяльності. Однак дослідники визнають, що сам по собі високий рівень володіння іноземною мовою є недостатнім для продуктивного професійно-ділового і соціокультурного спілкування фахівця, йому необхідно володіти системою компетентностей, навчитися усвідомлювати особливості участі в міжкультурному спілкуванні, що передбачає набуття якостей полікультурно свідомої особистості, дотримання універсальних для культур світу норм поведінки, правил і категорій у сполученні із специфічними нормами етикету, притаманними конкретним культурам, що становить зміст полікультурної компетентності. В наш час йдеться про необхідність підготовки сучасного фахівця з достатнім рівнем сформованості зазначеного феномену як про основну мету навчання іноземним мовам у ВВНЗ.

У різних наукових працях під поняттям «полікультурна компетентність» розуміється: особистісна якість, що передбачає оволодіння людиною досягненнями національної та світової культури, розуміння інших людей і прояв поваги до них, уміння жити та співпрацювати з представниками інших культур і релігій (В. Бойченко, І. Васютенкова, Л. Голік); сукупність соціокультурних знань (знань певних фактів національної культури, стереотипів, символів, культурно зумовлених особливостей комунікації, етикету), навичок і вмінь вербального й невербального полікультурного спілкування (О. Моляко, О. Першукова, А. Солодка); сукупність особистісних якостей (толерантність, гуманізм, емпатія), синтезованих знань, умінь і навичок позитивної міжетнічної комунікації (Р. Агадуллін); інтеграція відповідних знань і вмінь, необхідних для ефективної життєдіяльності в полікультурному середовищі, гуманістичних цінностей, що визначають якість життя в полікультурному соціумі, мотивацію до полікультурної взаємодії та вміння розв'язувати міжкультурні проблеми (А. Хупсарокова).

Аналіз досліджень з проблеми формування полікультурної компетентності (Р. Агадуллін, Н. Гальскова, О. Гуренко, Л. Супрунова) дозволяє дійти висновку, що вказаний феномен має свою структурну організацію. Так, в основі *когнітивного* компонента лежить синтез знань про сутність культури, культурне розмаїття та особливості рідної та чужих культур; історію, географію, свята, політичний устрій, визначні місця, побут і звичаї представників різних країн; правила міжкультурного спілкування, особливості вербальної та невербальної поведінки з метою здійснення продуктивної взаємодії з носіями інших культур тощо. Зазначений компонент передбачає вміння розуміти і осмислювати картину світу іншого соціуму через зіставлення з власною картиною світу, уміння бачити схоже і відмінне у культурах і застосовувати їх у контексті міжкультурного спілкування.

Основа *афективного (особистісного)* компонента складають такі категорії, як емпатія, толерантність, гуманізм, комунікабельність, громадянська свідомість, національна самосвідомість тощо. Так, емпатія виступає в «якості здатності людей уявляти себе на місці інших, щоб зрозуміти їх почуття і світогляд» [3]. Ця здатність включає в себе вміння і готовність бачити і розуміти відмінне і спільне в культурах, у світогляді їх носіїв, відкрито сприймати інший спосіб життя і розуміти його. В свою чергу, толерантність є терпимість до чужого

образу життя, поведінки, чужих звичаїв, почуттів, вірувань, думок, ідей. Таким чином, афективний компонент полікультурної компетентності передбачає готовність, бажання і вміння тих, хто навчається – представників різних етнокультур, – бачити і розуміти відмінні і спільні риси в культурах і у світогляді їх носіїв, відкрито сприймати інший спосіб життя, порівнювати його з національною своєрідністю своєї країни, свого народу, розуміти іншу картину світу, критично осмислювати і тим самим збагачувати власну картину світу. При цьому від кожного з них очікується прояв толерантності (терпимості) до іншого способу думок, до іншої позиції;

Стратегічний (поведінковий) компонент включає в себе навчальні, дослідницькі і компенсаторні стратегії, що забезпечують людину вміннями позитивного спілкування та взаємодії в полікультурному середовищі, тобто вміннями й готовністю сприймати та з повагою і толерантністю ставитися до іншої культури та її носіїв. У цей компонент входить також рефлексія, що надає людині здатність адекватно оцінювати власну діяльність та її результати у полікультурному контексті, аналізувати наявну полікультурну ситуацію й самовизначитися в ній, гнучко реагувати на її зміни, реалізовувати саморегуляцію своєї поведінки з позицій гуманізму і толерантності [1]. *Аксіологічний* компонент передбачає оволодіння особистістю системою цінностей полікультурного суспільства (справедливість, рівноправність, свобода, гуманізм, добро, совість тощо).

Провідною функцією полікультурної освіти, таким чином, виступає формування особистості, орієнтованої на діалог і співпрацю, визнання розмаїття культур і їхнього взаємозв'язку, позитивне ставлення до культурного плюралізму.

Значні резерви у цьому контексті надає викладання гуманітарних дисциплін у ВВНЗ, зокрема іноземної мови, адже вивчення окремої мови дає можливість «подивитися на неї як на соціальний феномен, що розкриває цілий світ іншої культури» [2].

Не потребує доведення, що основним джерелом інформації полікультурної спрямованості виступають автентичні тексти, аудіо, відео, та Інтернет-матеріали, що своїм змістом розкривають певні аспекти проблеми з позицій іншої культури [4]. Власний досвід викладання іноземної мови доводить, що у світлі формування полікультурної компетентності курсантів важливе значення має урізноманітнювання занять з іноземної мови матеріалами країнознавчої спрямованості (історія, звичаї, традиції, свята, політичний устрій, визначні місця, визначні діячі мистецтва й науки країн, мова яких вивчається, тощо); включення до їх змісту адаптованих уривків літературних творів і публіцистичних матеріалів, у яких культивуються загальнолюдські цінності; пропонування завдань на зіставлення культурних відмінностей України та країн, мова яких вивчається (проекти, повідомлення, презентації); наповнення занять фактами про підготовку й навчання майбутніх військових фахівців за кордоном тощо.

Для організації міжкультурного спілкування на заняттях з іноземної мови необхідне створення навчальних комунікативних ситуацій, які визначають умови і цілі спілкування. Як правило, навчальні проблемно-комунікативні ситуації створюються на основі вербального, вербально-зображального або зображального матеріалу. Якщо вдається до аналізу вербального матеріалу, то, з урахуванням ідей А. Гордєвої [4], для визначення предмета обговорення на заняттях з іноземної мови нами використовувалися окремі факти, невеликі висловлювання, тексти, фільми, окремі питання тощо, тобто певна актуальна інформація проблемного характеру, яка здатна викликати суперечливе ставлення.

Ефективному засвоєнню зазначеного країнознавчого та культурознавчого матеріалу допомагає належним чином організована практична мовленнєва діяльність курсантів на заняттях з іноземної мови чи в позааудиторній роботі. Власний досвід викладання іноземної мови дозволяє дійти висновків, що найбільш продуктивними з точки зору формування полікультурної компетентності були такі форми проведення занять для майбутніх військових фахівців: конференції, географічні квізи, лінгвокраїнознавчі вікторини, віртуальні екскурсії, дебати, диспути, судові засідання, творчі конкурси, мовні тижні, дні національної культури, олімпіади, проекти країнознавчого характеру тощо, а також використання можливостей, які стали доступними сьогодні завдяки Інтернету та сучасним засобам комунікації: організація електронного листування з курсантами іноземних військових навчальних закладів, участь у онлайн-конференціях і зустрічах тощо.

Так, цінним був досвід залучення курсантів до виконання проектів на тему: «Екскурсія/Експедиція до Японії (Австралії, Канади, Ісландії тощо)», у процесі якого майбутні офіцери у міні-групах готували повідомлення (з використанням відео та аудіо, ілюстраціями творів мистецтва, історичними екскурсами) про географічне положення країни, особливості рельєфу та кліматичні пояси, політичну систему та збройні сили, найвідоміші міста та їхні визначні місця, етнічний склад населення та особливості культури різних регіонів, дозвілля молоді і молодіжну субкультуру, приклади впливу іноземних культур на українську (східнослов'янську) тощо.

У руслі формування когнітивної складової полікультурної компетентності курсантів у позанавчальній діяльності важливе значення, як вже зазначалося, мала діяльність гуртків, секцій, факультативів тощо, оскільки вони дозволяли поглиблювати і розширювати полікультурні знання майбутніх військових фахівців, виходячи за межі тематичного плану з дисципліни «Іноземна мова». Так, робота в межах мовного гуртка «Навколо світу» надавала курсантам можливість долучитися до особливостей культур англomовних країн при обговоренні певних тем полікультурної проблематики (Традиції в культурі харчування Великої Британії; Здоровий спосіб життя; Культурно-історичні типи будинків Британії, США та Канади; Мова як засіб збереження культурно-історичної інформації тощо), а також літературних книжкових крилатих виразів, усталених і розмовних виразів, жаргонізмів, сленгу, прислів'їв, приказок, аутентичного гумору (бамперні стікери, рекламні слогани) і т. ін.

Значні можливості щодо формування поведінкової складової полікультурної компетентності курсантів містила організація діяльності клубів («Internet pen-friends», «International Club»), в межах яких курсантів заохочували до Інтернет-листування зі своїми однолітками з інших країн, онлайн зустрічей, дискусій, опитувань тощо.

У формуванні навичок аксіологічного складника серед інших увага зосереджувалася на проведенні брейн-рингів (як під час аудиторної, так і позааудиторної навчально-виховної діяльності), квізів, вікторин тощо. Тематика вказаних заходів охоплювала обговорення ціннісних орієнтирів представників різних культур, особливості субкультури, діяльність неформальних молодіжних організацій (в тому числі і в Україні), свята, звичаї та традиції різних етносів тощо.

Таким чином, у результаті освітньої діяльності, спрямованої на формування полікультурної компетентності засобами іноземної мови серед майбутніх офіцерів Збройних Сил України, в них створюється цілісна картина світу, формується толерантне ставлення та повага до інших культур, вони засвоюють систему цінностей сучасного полікультурного суспільства.

Отже, з'ясовано, що навчання мовам у вищих військових навчальних закладах має бути націленим не тільки на формування у курсантів комунікативної компетентності як здатності вживати іноземну мову в автентичних ситуаціях мовного спілкування. Поряд з цим професійна діяльність сучасного військового фахівця в умовах світової інтеграції всіх сфер суспільної життєдіяльності вимагає розвитку в майбутніх офіцерів вмінь безконфліктної поведінки у спілкуванні з представниками інших мов, культур чи релігій, а також формування необхідних для ефективної міжкультурної комунікації полікультурних знань та особистісних якостей, які дозволяють здійснювати міжкультурне спілкування на засадах емпатії, гуманізму, комунікативної гнучкості та толерантності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агадуллін Р. Р. Позанавчальна виховна робота у ВНЗ: досвід формування полікультурної компетентності сучасного вчителя у функціональній моделі формування полікультурної компетентності особистості / Р. Р. Агадуллін // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 3. – С. 64 – 79.
2. Васютенкова И. В. Развитие поликультурной компетентности учителя в условиях последипломного педагогического образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / И. В. Васютенкова; Ин-т образования взрослых Рос. акад. образования. – СПб., 2006. – 22 с.
3. Гальскова Н. Д. Образование в области иностранных языков: новые вызовы и приоритеты / Н. Д. Гальскова // Иностранные языки в школе. – 2008. – №5. – С. 2 – 7.
4. Гордеева А. Й. Формування в учнів старшої школи полікультурної комунікативної компетенції в читанні на матеріалі англійських культурно-країнознавчих текстів / А. Й. Гордеева // Іноземні мови. – 2007. – №2. – С. 8 – 11.
5. Наролина В. И. Подготовка специалиста к межкультурной коммуникации / В. И. Наролина // Высшее образование в России. – 2009. – №1. – С. 124 – 129.

УДК 378.147:811

Несин Ю. М.
аспірантка Національного
технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ АНГЛОМОВНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА МАТЕРІАЛІ ВІЙСЬКОВИХ БРИФІНГІВ

Стаття присвячена експериментальній перевірці розробленої методики навчання майбутніх офіцерів англійського ММ на матеріалі військових брифінгів. Зокрема, обґрунтовано вибір варіюваної величини у різних експериментальних групах, підтверджено доцільність використання запропонованої підсистеми вправ.

Ключові слова: курсант, монологічне мовлення, варіювана величина, підсистема вправ.

Несин Ю. М. Экспериментальное обучение курсантов англоязычной монологической речи на материале военных брифингов. *Статья посвящена экспериментальной проверке разработанной методики обучения будущих офицеров англоязычной монологической речи на материале военных брифингов. В частности, обоснован выбор варьируемой величины в разных экспериментальных группах, подтверждена целесообразность использования предложенной подсистемы упражнений.*

Ключевые слова: курсант, монологическая речь, варьируемая величина, подсистема упражнений.

Nesyn I. M. Experimental teaching cadets English monologue using military briefings. *The article is dedicated to the experimental check of the developed methodology “Teaching future officers English monologue speaking using military briefings”. In particular, the variate chosen for different experimental groups is justified and the efficiency of usage the suggested subsystem of exercises is proved.*

Key words: cadet, monologue speaking, variate, subsystem of exercises.

Розробка методики навчання майбутніх офіцерів англійського монологічного мовлення (ММ) потребує експериментальної перевірки її ефективності. Така перевірка надасть можливість рекомендувати запропоновану методику до впровадження в інших вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) України, а